

P01_ZADÁNÍ SOUTĚŽE

SOUTĚŽ O NÁVRH JIRÁSKOVO NÁMĚSTÍ V KOLÍNĚ

PROČ ORGANIZUJEME SOUTĚŽ NA JIRÁSKOVO NÁMĚSTÍ?

Již delší dobu se zabýváme městskou památkovou rezervací v Kolíně. Namátkou jmenuji nový regulační plán, projekt úpravy zahrady za knihovnou a přilehlého vnitrobloku, terasy Městského společenského domu, úpravy ulic jako je Kouřimská, mobiliář a osvětlení. Dále je tu okolí památkové rezervace zahrnující proměnu ulice Pražské a následně i dalších, zejména prstence ulice Politických vězňů a Mostní. Centrální část města je však v našem uvažování fakticky širší. Řeka Labe ji krájí na dvě části. Před časem jsme se tedy rozhodli věnovat pozornost a energii i zálabské části centra města a Jiráskovo náměstí je naprosto klíčovým veřejným prostorem Zálabí. Snaha vypsát pro jeho řešení architektonickou soutěž vedoucí k ideové stabilizaci území například formou urbanistické nebo územní studie, navazuje na další územní studie, které byly zpracovány pro lokalitu Skála a pro okolí Podskalského mlýna. Minimálně tato tři území tvoří důležitý pás zálabské části centra města v těsné blízkosti Labe. A další na ně navazují. Proto vypisujeme soutěž na řešení Jiráskova náměstí.

Dnes je náměstí odcizeným místem, kde se nikdo nechce zastavit ani na kus řeči. Náměstí zůstalo dlouhou dobu zanedbané a víceméně nedotčené úpravami. Z určité zanedbanosti a nedotčenosti úpravami žádná výhoda nikdy neplyne. Absence urbanistické vize umožnila i jisté dostavby, které jsou z pohledu rozvoje náměstí nevhodné. Důležitá památka této části města, kostel sv. Víta vzdoruje neuspořádanosti tohoto místa. Že jde o náměstí si mnozí uvědomí až díky názvu.

Máme ambice, i díky této soutěži, navrátit tomuto místu úlohu, která mu náleží a z toho plynoucí tvář, kterou se budeme snažit postupně naplňovat.

Hledáme realizovatelné a udržitelné řešení. Velkorysost je možná vždy, ale s určitou pokorou a respektem. Vždy jde o přiměřenost řešení. Neměly bychom to přehnat. Jinak by se mohlo stát, že bude příliš velkorysá vize odsouzena k nerealizovatelnosti. I k tomu by měla odborná porota přihlížet. Změny se mohou dít postupně v určitých etapách. Důležité je, aby dávaly smysl a postupně na sebe navazovaly.

Věříme, že vítězný návrh ukáže možnou budoucí architektonickou proměnu náměstí a stabilizuje urbanistickou vizi pro tento důležitý veřejný prostor města. Na to pak mohou navazovat další konkrétní projektové kroky a postupné v etapách realizované úpravy náměstí.

Soutěž souvisí s přesvědčením o potřebě kontinuálního plánování města. Architektura a plánování přesahuje horizont lidského života. Jako architekti musím přemýšlet o tom, co by mohlo být za rok, a korigovat své představy s tím, co by mohlo být za 100 let. Musím mít určitou vizi. Jsem zvyklý běhat dlouhé tratě, jejichž trasa se může v průběhu času změnit. Jsem zvyklý čekat. Řadu výsledků své práce už nezažiji. Vyplývá z toho určitá pokora. Pořád jsem ale přesvědčen, že postupné plánování je jedinou smysluplnou cestou.

Ing. arch. MgA. David Mateáško, architekt města Kolína

HISTORIE MÍSTA

Zdroj: Týdeník Kolínský Pres, 11.12.2019, Vladimír Sládek

Z původní podoby Jiráskova náměstí nezůstalo po sto letech téměř nic

Kolínská náměstí a jejich proměny jsou velkým tématem. Karlovo náměstí v historickém centru bylo náměstím už od doby založení města a svoji funkci plní stovky let. Ostatní kolínská náměstí už tak jednoznačnou roli nemají, některá byla znehodnocena nevhodnými stavbami či demolice. Náměstí Republiky je sice dostatečně živé, ale pro mnoho návštěvníků je to jen parkoviště před Billou. Husovo náměstí je příjemně ospalým parkem, podobně jako náměstí Kollárovo. A náměstí Svobody na Zálabí? To vlastně už žádným náměstím není. Nejslibnějším konkurentem Karlova náměstí by se v ideálním případě mohlo stát Jiráskovo náměstí na Zálabí. I v jeho případě došlo postupem času k demolici a celkové degradaci. Místo má však slibný potenciál budoucího rozvoje.

Vrátíme-li se do středověku, najdeme na pravém labském břehu malou vesničku s kostelíkem sv. Víta. Historikové uvádějí, že zálabské předměstí se postupně zformovalo právě kolem tohoto kostela. Území je již dlouhých 600 let součástí Kolína a okamžik, kdy Zálabáci začali svou náves označovat jako náměstí těžko dohledáme.

Předměstí nebylo zpočátku příliš osídlené. Ještě v polovině 19. století se zálabské domy nenacházely dál než půl kilometru od kostela, snad s výjimkou stavení při silnici na Týnec. Prostor náměstí však již byl pevně vymezen několika domy a jejich zahradami. Stejně tak měly pevné místo i ulice z rynku vycházející, později se objevily i tabulky s jejich jmény – Tovární, Mnichovická, Veltrubská, Mlýnská.

Náměstí nazývané původně Svatovítské nikdy nebylo řádným obdélníkem, hřbitov u kostela z něj od počátku jaksi nepatřičně ukusoval, což ostatně platí dodnes. Hřbitov sloužil celému Kolínu až do roku 1882. Přes náměstí se často přesouvaly pohřební průvody, a i když to zní trochu paradoxně přítomnost hřbitova náměstí podstatně oživovala.

Význam Svatovítského náměstí vzrůstal od roku 1879. Tehdy byl starý dřevěný most přes Labe nahrazen elegantním železným příhradovým mostem, který vedl přes Horní ostrov a ústil přímo na náměstí. Náměstí díky tomu zažilo nebylý rozkvět a stalo se druhým centrem Kolína.

Již před začátkem 20. století mělo náměstí prestiž, kterou si dnes jen těžko dokážeme představit. Několik krásných měšťanských domů zde vyrostlo do prvního, některé až do druhého patra, po dlažbě drkotaly žebříčky tažené koňmi, děti dováděly na schodech kostela. Sídli zde řada živnostníků i hostince či vinárna, z vývěsních štítů přecházel zrak. Z první poloviny 20. století pak můžeme připomenout například Pflanzervův zájezdní hostinec, Hostinec U Lípy či Hostinec U Šašmů. V době, kdy Masarykova republika dávala po změně poměrů v zemi nová jména ulicím, získalo i krásné náměstí nové jméno – Jiráskovo. Nestor českých spisovatelů navržený na Nobelovu cenu za literaturu a zastávce samostatnosti českého národa byl v té době ještě naživu a popularita tohoto sedmdesátníka byla nesmírná.

Dobrou představu o tom, jak žilo náměstí za První republiky dávají zmínky v městské kronice. Z rozhodnutí městské rady byly páteční trhy z Karlova přemístěny na Jiráskovo náměstí a proletáři si místo vybrali pro své prvomájové demonstrace, kterých se účastnily stovky lidí. Statistika z roku 1925 uvádí, že po mostě, a tedy i přes náměstí přejelo v průměru 1.300 vozidel denně.

Most dosloužil roku 1927. Nahradil ho obloukový Masarykův most, ten již neústil na náměstí, ale přetínal Labe o sto metrů po proudu níž. Výrazně ovlivnil podobu města na obou předmostích. Na zálabském předmostí způsobil jistý rozmach, a to zcela jistě na úkor náměstí. Možná to bylo právě

tohle přetrasování energie, které o několik desítek let později vedlo i k demolici zchátralé západní fronty domů Jiráskova náměstí. Tehdy se z náměstí stala víceméně neohraničená náves.

Zmíněná demolice celé jedné strany náměstí probíhala na přelomu 60. a 70. let, v historii náměstí šlo o nejrazantnější změnu. Náměstí náhle vypadalo jako rybník, kterému se protrhne hráz. Už to nebylo útulné náměstí se svými šedesáti délkovými metry. Pomyslná průlomová vlna se zastavila až o dalších sto metrů dál u lékárny v ulici Ant. Kaliny. Podobně Mlýnská ulice ztratila svoji podobu a stala se řadou domů k náměstí přivrácených. Na velkoryse zplanýrovaném území měl snad vzniknout i zeleninový trh. Výsledek, který známe, má podobu parkoviště a zelených pásů, na kterých během let vyrostlo několik stromů. Také zde v podzemí vzniknul protiatomový kryt.

Jak dnešní Jiráskovo náměstí působí? Centrem Zálabí ho nazývat můžeme stále, ale s jistými výhradami. Kostel sv. Víta, který byl od dávných počátků dominantou místa, jí zůstává i nadále. Na jeho barokní tvary je pěkný pohled, do jeho věže se po dlouhé pauze vrátily zvony, věžní hodiny ukazují přesný čas. Kostel je nejmalebnější stavbou náměstí, není však úlem, kolem kterého to bzučí. Přilehlý hřbitov by se měl v blízké době dočkat rehabilitace, ale ani ten se nestane společenským těžištěm náměstí. Hostinec U Lva se po zákazu heren nevrátil svému původnímu užití. Pozornost si dnes žádají už jen dvě nárožní restaurace. Lidový hostinec U Kučerů s nabídkou české kuchyně a s venkovním posezením a čínský restaurant Kanton, který byl v 90. letech prvním podnikem svého druhu v Kolíně. S další nabídkou přichází cukrárna v Mlýnské ulici či kiosek při ulici Ant. Kaliny. Na náměstí koupíte mimo jiné i pečivo či mléčné výrobky.

Budoucnost náměstí by mohl časem představovat asijský bazar. Již dnes zde sídlí řada vietnamských obchodníků a jejich provozovny se smíšeným zbožím dávají prostoru jistou provinční nenucenost a barevnost. Prokázaly i svoji schopnost bujet a šířit se.

Pro současnou podobu Jiráskova náměstí je typická jistá bezradnost. Je parkovištěm, pažitem k venčení psů, velkorysou autobusovou zastávkou nebo spíše místem, z kterého lze dobře pozorovat vztyčenou "cigaretu" elektrárenského komína? Parkující automobilisté se svého dobytého území jistě nevzdají, příznivci zeleně by uvítali víc stromů. Další se domnívají, že náměstí nebude hodné svého jména, pokud se zde kromě existující Pošty neusídí ještě banka, zlatnictví a nějaká pořádná kavárna. Má tahle křižovatka zájmů nějaké řešení?

Je celkem pochopitelné, že se Jiráskovo náměstí spolu s dalšími klíčovými lokalitami kolínského Zálabí dostalo do hledáčku městského architekta. V polovině září letošního roku pak vyhlásila kolínská radnice anketu k budoucí architektonické soutěži na úpravu náměstí. Veřejnost byla vyzvána k tomu, aby svými nápady, připomínkami nebo dokonce i vzpomínkami pomohla najít ideální řešení. Výsledky ankety budou součástí zadání otevřené architektonické soutěže na Jiráskovo náměstí. Očekává se, že soutěž přinese i jisté ideové vize, nicméně bude zadána jako projektová tzn., že autor vítězného návrhu předloží budoucí reálnou podobu Jiráskova náměstí. Zatím není jisté, kdy a v jakých postupných krocích se proměna náměstí uskuteční a kolik let či desetiletí na to budou Zálabáci čekat. První krok však již byl učiněn. Jiráskovo temno časem pomine.

ANKETA MEZI OBYVATELI

Město Kolín zorganizovalo v září 2019 první zapojení obyvatel do diskuse o budoucnosti Jiráskova náměstí. Za tím účelem proběhlo přímé setkání s obyvateli na náměstí, na webu města byla spuštěna dotazníková akce / anketa s cílem zjistit, jak místní lidé náměstí vnímají. Otázky se týkaly osobních vzpomínek, vnímání charakteru prostoru, pojmenování problematických věcí vhodných ke změnám a naopak hodnot, které je potřebné podpořit a zachovat.

Anketní lístek s náměty, poznámkami, připomínkami vyplnilo a odevzdalo 49 respondentů. Převážně ve věku 46 a výše. Převážně přímo z místa (pěší vzdálenost do 5 minut chůze). Výsledky potvrdily to, co bylo zjevné (pozitiva, negativa, hodnoty prostoru náměstí) a přinesly řadu osobních komentářů a podnětů.

Prostor Jiráskova náměstí je myslích a vzpomínkách obyvatel Zálabí důležitým živým místem s domy, obchůdky, hospodami, prostě městským životem, přirozeným centrem Zálabí. Jeho současným stěžejním problémem je, že je zpochybnitelné, zda se vůbec ještě o náměstí jedná, ve smyslu, v jakém ho obecně chápeme, tzn. jako reprezentativní živý městský prostor. Zdá se spíše, že je jen chaotickým shlukem zbytků zeleně, nutného vedení dopravy a neuspořádaného přebujelého parkování. Z hlediska bezpečnosti je vnímán vyrovnaně. Zhruba stejný počet obyvatel ho vnímá bezpečně a stejný naopak. Za významnou hodnotu je považován kostel sv. Víta s přilehlým hřbitovem. Tedy téměř už jediní svědci historie místa. A dále pak zeleň, která je zatím trochu zbytkově chaotická a bezkoncepční stejně jako celé náměstí.

Panuje tedy shoda na tom, že je Jiráskovo náměstí i přes nevzhledné nánosy chaotického parkování, nekoncepčního urbanistického řešení veřejného prostoru a zeleně mentálně důležitý prostor se kterým se identifikuje řada vzpomínek a prožitků obyvatel města. Potvrdilo se tedy, že si péči a soutěžní klání více než zaslouží!

Věříme tedy v potenciál Jiráskova náměstí. Těšíme se, že se nám třeba podaří znovu umístit sousoší Kalvárie a dát náměstí praktický, ale i duchovní rámeček, který mu zcela jistě náleží. Těšíme se, že jednou budou Kolíňáci na tento prostor pyšní.

NAŠE OČEKÁVÁNÍ

Zadavatel požaduje řešit prostor Jiráskova náměstí s ohledem na jeho historický kontext a zároveň na soudobé požadavky na vysokou úroveň architektonického výrazu a atraktivitu pro uživatele.

Úlohou soutěže není hledání zcela jiného náměstí, ale posílení hodnot a genia loci stávajícího náměstí vhodnými citlivými úpravami, které umožní jeho lepší využívání a jeho roli v organismu města.

Soutěžní návrh by měl přinést zhodnocení historického kontextu a budov jako je např. kostel, měl by více pracovat se zelení a vytvořit více míst k návštěvě a posezení, ale měl by zajistit i větší počet rozumně organizovaných parkovacích míst, protože na živém náměstí velikosti a typu Jiráskova je potřebné i zaparkovat.

Soutěžní návrh by se mohl věnovat i myšlence možné dostavby / novostavby v prostoru náměstí, která by prostor oddělila od rušné ulice Mostní a dopravně zatížené kruhové křižovatky. Jde o urbanistické téma, které je potřebné prověřit kreativním návrhem a teprve ke konkrétní vizi snášet argumenty pro a proti a myšlenku buď potvrdit nebo zavrhnout. Takováto stavba může mít tolika podob, funkcí, výšek (od jednopodlažní kolonády lázeňského typu s obchůdky a průhledy po vícepodlažní stavbu ad.) a plošného rozsahu, že ji nelze jako ideovou možnost v tuto chvíli zavrhnout. Pro potřeby volného zadání soutěže není tato myšlenka dále kvantifikovaná a zabývat se touto možnou novostavbou není v soutěži závazné.

Soutěžní návrh by měl směřovat k realizovatelné vizi, a tedy pokud možno v maximální možné míře respektovat majetkoprávní, dopravní, technické a jiná omezení prostoru Jiráskova náměstí.

Další možná témata k volnému uvážení soutěžících:

- najít místo na důstojné umístění sousoší Kalvárie
- navrátit důstojnost kostelu sv. Víta
- začlenit hřbitov ve formě klidového pietního parčíku

Ing. arch. MgA. David Mateáško, architekt města Kolína

HISTORICKÉ MAPY

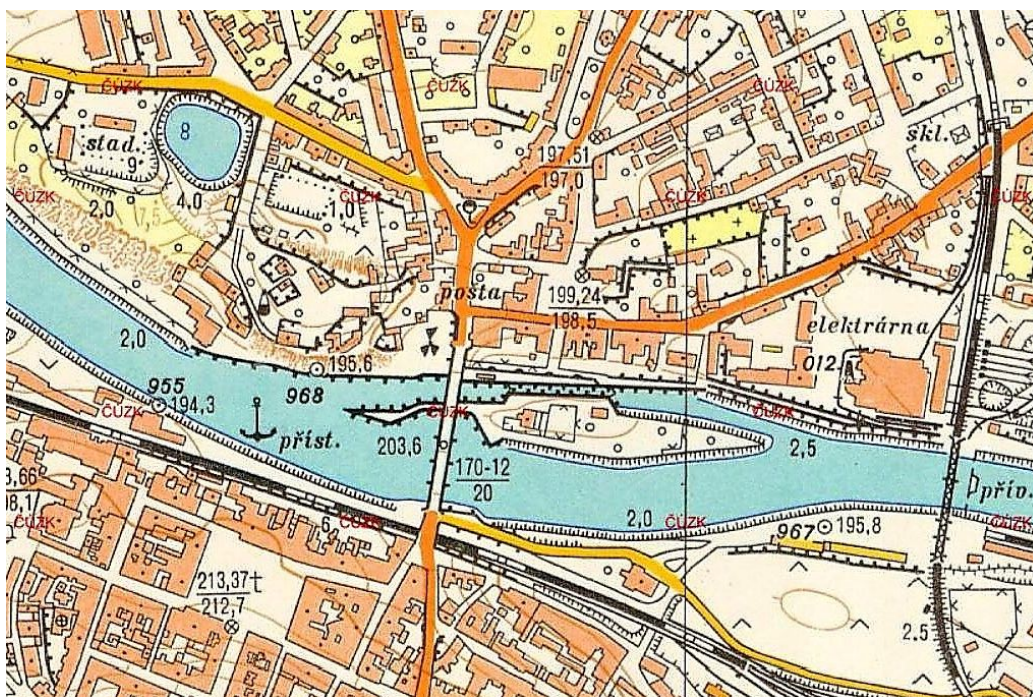
Císařské povinné otisky map stabilního katastru Čech 1:2880 (1824-1843)

Je zde vidět původní dřevěný most, který překračoval řeku na Zálabí a ústil někde v místech současné ulice Antonína Kaliny, tedy mimo oblast návsi, pozdějšího Svatovítského náměstí.

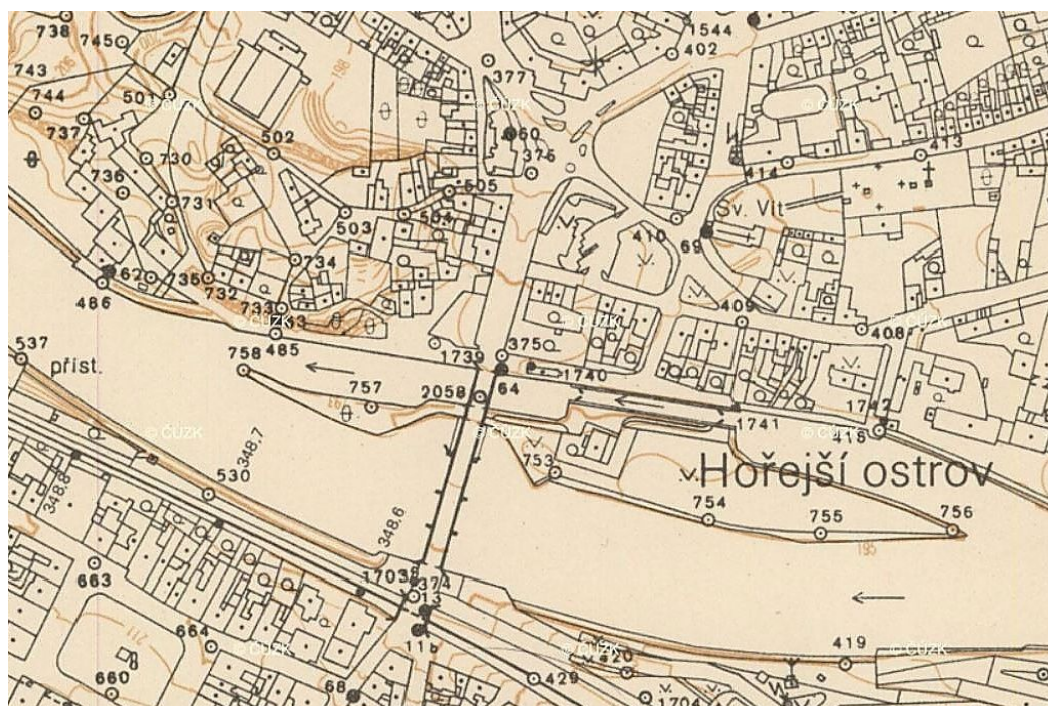
Mapa z roku 1898

Starý dřevěný most byl nahrazen ocelovým příhradovým mostem, který ústil přímo na náměstí.

Mapa z roku 1952

Ocelový příhradový most dosloužil roku 1927. Nahradil ho obloukový Masarykův most s elektrárnou a plavební komorou, ten již neústl na náměstí, ale přetínal Labe o sto metrů po proudu níž. Stále ještě existovalo náměstí v původní velikosti. Strana k ulici Antonína Kaliny byla ohraničena blokem měšťanských domů.

Mapa z roku 1987

Demolice celé jedné strany náměstí probíhala na přelomu 60. a 70. let, v historii náměstí šlo o nejrazantnější změnu.

Současnost

Dnes již náměstí v dopravním a urbanisticky neuspořádaném shluku staveb téměř nepoznáme!

HISTORICKÉ FOTOGRAFIE

Historické fotografie Jiráskova náměstí naleznete v podkladech soutěže. Uvádíme zde jen některé pro dokreslení problematiky toho zajímavého prostoru města.

Starý dřevěný most byl nahrazen ocelovým příhradovým mostem, který ústí přímo na náměstí.

Strana náměstí, která podlehlá později demolici.

Foto Kalvárie na nároží kostela sv. Víta z roku 1963.